

Дитина в дошкільні роки
Освітня програма "Дитина в дошкільні роки", наук. кер. проф. Крутій К. Л.
(лист МОН про надання грифа "Рекомендовано Міністерством освіти і науки України" від 08.12.2010 № 1/11-11178)

Від автора: Програма "Дитина в дошкільні роки" — це програма нового типу.

Програму зорієнтовано на цінності та інтереси дитини, урахування вікових можливостей, на збереження дитячої субкультури, на ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя малюка. Програму "Дитина в дошкільні роки" адресовано педагогам, практичним психологам і соціальним педагогам дошкільних навчальних закладів, вихователям, які працюють у будинках сімейного типу, школах-інтернатах тощо; студентам педагогічних інститутів і коледжів, які навчаються за спеціальністю "Дошкільне виховання", батькам, а також укладачам нових комплексних програм розвитку, виховання та навчання дітей раннього, переддошкільного й дошкільного віку.

У грудні 2010 року програму рекомендовано МОН України як **комплексну додаткову освітню програму** (лист МОН України N 1/11–11178 від 8 грудня 2010 р.).

Доопрацювання освітньої програми обумовлено закономірною необхідністю: соціальним розвитком суспільства та психолого-педагогічної науки, вимогами практики та обов'язковістю дошкільної освіти для дітей п'ятирічного віку, визначеною Законом України "Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу" (2010 р.). Програму зорієнтовано на цінності та інтереси дитини, урахування вікових можливостей, на збереження дитячої субкультури, ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя малюка.

Мета програми — забезпечити повноцінний фізичний, соціальний, пізнавальний та естетичний розвиток особистості дитини шостого року життя; полегшити входження у Всесвіт і розвинути її внутрішні сили та духовний потенціал.

Основні завдання програми — озброєння дитини наукою життя; формування базисних характеристик; забезпечення можливості "єдиного старту" для дітей шестирічного віку; створення єдиного освітнього середовища, що сприяє перспективності, наступності та спадкоємності між дошкільним навчальним закладом і початковою школою.

Науково-теоретичним ґрунтом програми є досягнення вітчизняної та світової психолого-педагогічної науки, а також сучасні дослідження розвитку дитини, які визнають своєрідність, унікальність, особливість дошкільного дитинства в становленні особистості, урахування сензитивності цього періоду щодо становлення первинного схематичного світогляду, супідрядності мотивів, довільної поведінки, внутрішніх етичних інстанцій, самосвідомості.

До базисних характеристик особистості науковці відносять: компетентність, креативність та ініціативність, довільність, самостійність, відповідальність, безпеку та незалежність поведінки, самосвідомість і здатність особистості до самооцінки.

Своєчасне становлення базисних характеристик розглядається авторами програми як необхідність реалізації стандарту, визначеного "Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні", тобто виконання обов'язків держави перед дитиною, родиною та суспільством взагалі, пов'язаних із забезпеченням рівного старту кожної дитини незалежно від місця та умов проживання, типу дошкільного навчального закладу.

В основу програми покладено концепцію психологічного віку як етапу, стадії дитячого розвитку, що характеризується своєю структурою і динамікою. Отже, кожен психологічний вік охоплює:

- якісно особливі, специфічні відносини між дитиною та дорослим ("Створення фонду "Хочу"), тобто залучення дитини до системи вироблених людством цінностей, організація умов для її духовного зростання, формування основ ціннісного ставлення до дійсності;
- визначену ієрархію видів діяльності та провідні їхні типи ("Створення фонду "Можу"), тобто засвоєння дитиною знань, оволодіння вміннями й навичками, формування культури пізнання, здатність самостійного практичного використання набутого в житті;
- основні психологічні досягнення дитини, що свідчать про розвиток її психіки, самосвідомості, особистості ("Показники компетенції дитини"), тобто обов'язковий мінімум набору елементарних знань, уявлень, практичних умінь і навичок, які гарантують дитині адаптацію до життя, здатність орієнтуватися в ньому, адекватно реагувати на явища, події, людей. Показники компетенції дитини є мінімальним освітнім ядром, рівень засвоєння якого відбивається в якісно-кількісних показниках діяльності та поведінки дитини.

Науковцями доведено, що психологічний вік не збігається з хронологічним, один психологічний вік за своєю довжиною не рівний іншому. Тому в програмі "Дитина в дошкільні роки" виокремлено психологічні віки:

- раннє дитинство (перший рік життя — ранній вік, переддошкільний вік — від року до трьох років);
- дошкільне дитинство (молодший, середній, старший віки).

Програма має особливості в структурі, складається з двох частин: програма для раннього та переддошкільного віку і програма для дітей дошкільного віку.

Кожен віковий період має не випадкову назву.

"Маляточко" — освітня програма для дітей раннього та переддошкільного віку. Ця програма є складовою частиною програми "Дитина в дошкільні роки". Створення саме такої програми обумовлено закономірною необхідністю: соціальним розвитком суспільства та психолого-педагогічної науки, вимогами практики.

Програма для дітей молодшого віку має назву "**Кроки до самостійності**", дітей середнього віку чекає програма "**Подорож у довкілля**", а для дітей старшого дошкільного віку створено програму "**Стежинки у Всесвіт**".

Стежка завжди пов'язана з рухом, її довжина зазвичай складає не більше пари сотень метрів, після чого вона обов'язково виводить до більшого шляху. *Усесвіт* — це слово охоплює все те, що знає людина, і те, чого вона не знає. Останнього набагато більше — незнання переважає над знанням, не дивлячись на всі спроби науки розшифрувати загадки природи. Отже, *Всесвіт* — це все, що існує: матерія, простір, енергія, час.

Дитину треба вводити у Всесвіт, надаючи їй можливості йти власною стежинкою, але допомагаючи вийти на свій великий шлях!

Програму зорієнтовано на досягнення певних стандартів в освіті дитини раннього та переддошкільного віку. Підґрунтям програми є якість розвитку, вихованості та навченості дитини перших трьох років. Постійне вдосконалення системи дошкільної освіти, підвищення вимог до якості освітньої роботи в усіх її ланках, психолого-педагогічні дослідження підтвердили необхідність і доцільність поглиблення змісту знань, умінь і навичок кожної дитини.

Ураховуючи той факт, що ранній та переддошкільний вік — це унікальний період, пов'язаний з високою сензитивністю малюка щодо формування більшості специфічних людських якостей та здібностей, було окреслено такі завдання цього етапу розвитку:

- від 0 до 1-го року — формування в дитини засобів та способів спілкування з дорослою людиною;
- від 1-го до 3-х років — засвоєння суспільно вироблених засобів використання предметів, розвиток спілкування: емоційного та мовленнєвого.

Отже, пріоритетними в ранньому та переддошкільному віці є засвоєння людських способів використання предметів та розвиток мовлення. Зміст програми "Маляточко" систематизовано за чотирма розділами:

- Фізичний розвиток. Здоровий малюк.
- Когнітивний розвиток.
- Розвиток особистості.
- Естетичний розвиток.

Розподіл програмного матеріалу в підрозділах "Створення фонду "Хочу", "Створення фонду "Можу" допоможе вихователям зорієнтуватися в організації різноманітної діяльності дитини. Фонд "Хочу" визначає завдання, які стоять перед вихователями щодо розвитку, навчання та виховання кожної дитини. Фонд "Можу" окреслює межі використання дитиною набутих знань у житті.

У розділі "**Фізичний розвиток. Здоровий малюк**" чітко сформульовано вимоги до розвитку рухів дитини, посилено оздоровлювальну спрямованість програми.

Когнітивний розвиток. Цей розділ має такі напрями: предметний світ; сенсорний розвиток, формування чуттєвого досвіду; світ природи.

Пізнання дитиною довкілля (у його різних формах — сприймання, пам'ять, мислення тощо) психологами розглядається як активний процес, необхідним компонентом якого є психологічні

засоби, що виформовуються в процесі навчання в найширшому розумінні, охоплюючи й навчання самим життям.

Когнітивний розвиток дитини розуміється як неперервна та незмінна послідовність стадій, кожна з яких підготовлена попередньою, а та, у свою чергу, наступною.

Розділ "**Розвиток особистості**". Спілкування дитини з дорослими та однолітками розглядається як основа соціального розвитку. У параграфі "Соціалізація" визначено завдання щодо соціально-емоційного розвитку та становлення регуляторного досвіду малюка в сім'ї та дошкільному навчальному закладі. Розвиток мовлення дитини раннього та переддошкільного віку є засобом, за допомогою якого встановлюються контакти, налагоджуються стосунки між дитиною й дорослим, дитиною й дитиною.

Естетичний розвиток. Завдання цього розділу наведено з урахуванням вимог до естетичного сприйняття довкілля малюком.

Структуру програми для дітей дошкільного віку побудовано з урахуванням ліній розвитку.

У програмі "Дитина в дошкільні роки" завданням розвитку кожного психологічного віку передує психолого-педагогічна характеристика дитини, яка складається із критеріїв, а саме: провідна діяльність; кількісні та якісні показники рівня розвитку пізнавальних, емоційних і вольових процесів; новоутворення кожного віку; сензитивні періоди формування тих чи інших психічних процесів, особистих властивостей, феноменів тощо.

Зміст програми розподілено за двома частинами — *інваріантною та варіативною*.

Інваріантна частина визначає обов'язковий для дітей певного віку ступінь засвоєння знань, понять, забезпечує єдність освітнього простору України, створює необхідні умови для розвитку, навчання й виховання дітей незалежно від місця та умов проживання, типу дошкільного навчального закладу.

Варіативна частина враховує й відбиває в змісті освіти регіональні, етносоціокультурні та індивідуальні особливості розвитку дошкільника.

У програмі завдання розвитку, навчання та виховання подано за чотирма розділами: фізичний, соціальний, пізнавальний та естетичний розвиток дитини.

ґрунтом розділу "**Фізичний розвиток. Здоровий малюк**" є формування в дошкільника системи знань про здоровий спосіб життя, виховання потреби у фізичному самовдосконаленні тощо. Структура розділу є стрункою системою взаємодії дорослого з дитиною за такими напрямками:

- Фізичний розвиток. Здоровий малюк (образ тіла, розвиток і живлення організму, гігієна тіла, загартування, здоров'я і хвороба, розвиток рухової активності, фізична витривалість).
- Гендерна соціалізація.
- Основи безпеки життєдіяльності.

Підрозділ "Гендерна соціалізація" розроблено згідно з новітніми дослідженнями психологів. Він охоплює дві взаємозалежні сторони: а) привласнення дошкільником прийнятих моделей чоловічої та жіночої поведінки, відносин, норм, цінностей і гендерних стереотипів; б) вплив

суспільства, соціального середовища на індивіда з метою прищеплення йому певних правил і стандартів поведінки, соціально прийнятних для чоловіків і жінок.

У розділі **"Розвиток особистості"** акцентується увага на соціальній компетентності дитини (соціальна зрілість), яка виявляється в необхідності сприймати себе в контексті відносин з іншими, у розвиненій потребі контактів з однолітками й дорослими, соціальних мотивах спільної діяльності, регуляції поведінки й діяльності, моральних почуттів.

Структура розділу складається з таких напрямів:

- Ігрова діяльність. Сюжетно-рольова гра.
- Ігри з правилами.
- Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення.
- Пропедевтичний курс навчання грамоти.
- Риторика.
- Художньо-мовленнєва діяльність.
- Навчання дітей другої мови.
- Навчання іноземної мови.
- Соціалізація.
- Формування оцінно-контрольних дій.
- Розвиток духовного потенціалу дитини.

Новим у програмі є напрям "Риторика", віднесений до варіативної частини. Сучасна риторика, що лягла в основу розробки підрозділу програми, об'єднала в єдине різні знання про людину з теорії комунікації, психології спілкування, лінгвістики, етики, соціології, логіки, семіотики тощо. Отже, риторика вчить спілкуванню на новому етапі розвитку суспільства, в умовах колосальних можливостей відкритості й доступності інформаційного простору. Проте незмінним для сучасної риторики є те, що в центрі — особистість, яка спілкується.

Підрозділ **"Розвиток духовного потенціалу дитини"** також є новим у програмі, його віднесено до варіативної частини. Духовний потенціал є інтегральним утворенням, що в унікальній та неповторній комбінації поєднує можливе й дійсне, свідоме й несвідоме, суще й належне; взаємопов'язує здібності й здатності особистості до прийняття, переживання й творчого втілення у всіх сферах життєдіяльності базових загальнолюдських цінностей та індивідуальних ціннісних новоутворень кожної дитини.

У розділі **"Розвиток пізнавальної сфери"** головним завданням є розвиток пізнавальних здібностей, ґрунтом яких є сенсорні, інтелектуальні та творчі здібності. Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, вироблення вміння користуватися основними логічними прийомами й операціями, формування навичок наочного моделювання складає одне з важливіших завдань.

У структурі розділу відбито такі напрями:

- Введення у світ кількості, логіки, простору та часу.
- Конструювання.
- Економічна освіта.
- Комп'ютер у дошкільному навчальному закладі.
- Ознайомлення з предметним довкіллям.
- Екологічна освіта. Вступ до природознавства (світ неживої природи; природа Космосу; жива природа).
- Елементарні історико-географічні уявлення.

У розділі **"Естетичний розвиток дитини"** подано програму формування естетичного ставлення дитини до світу та художнього розвитку самої дитини. Основою художнього розвитку є формування в дитини саме художніх здібностей (музичних, літературних, до зображувальної діяльності).

Цей розділ має такі напрями:

- Світ мистецтва.
- Театральне мистецтво.
- Образотворче мистецтво.
- Музика.
- Свята та розваги.

До оновлення програми "Дитина в дошкільні роки" було залучено провідних фахівців із питань дошкільної та початкової освіти в Україні. У процесі розробки обсягу знань, умінь (компетенцій) і навичок дітей раннього, переддошкільного та дошкільного віку було використано сучасні дослідження психологів, педагогів, дидактів, соціологів, лінгвістів та онтолінгвістів.

Авторський колектив, у складі 6 докторів наук, 12 кандидатів наук, 9 магістрів, викладачів ВНЗ і практиків, розуміючи всю складність створення програми, яка б відповідала всім вимогам сучасності, **із вдячністю сприйме всі зауваження, побажання і пропозиції та обов'язково їх урахує під час доопрацювання та перевидання програми.**

ЗМІСТ

Пояснювальна записка

Відомості про авторів програми "Дитина в дошкільні роки"

"МАЛЯТОЧКО"

(програма для дітей раннього віку)

Психолого-педагогічна характеристика дітей раннього віку

Перший рік життя

Фізичний розвиток. Здоровий малюк

Когнітивний розвиток

Предметний світ

Сенсорний розвиток. Формування чуттєвого досвіду

Розвиток особистості

Соціалізація

Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення

Естетичний розвиток

Музика

Переддошкільний вік

Психолого-педагогічна характеристика дітей переддошкільного віку

Другий рік життя

Фізичний розвиток. Здоровий малюк

Когнітивний розвиток

Предметний світ
Сенсорний розвиток. Формування чуттєвого досвіду
Світ природи
Розвиток особистості
Соціалізація
Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення
Ігрова діяльність
Естетичний розвиток
Музика

Третій рік життя

Фізичний розвиток. Здоровий малюк
Когнітивний розвиток
Предметний світ
Сенсорний розвиток. Формування чуттєвого досвіду
Конструювання
Світ природи
Розвиток особистості
Соціалізація
Ігрова діяльність
Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення
Художньо-мовленнєва діяльність
Естетичний розвиток
Світ мистецтва
Образотворча діяльність
Музика
Свята та розваги

“КРОКИ ДО САМОСТІЙНОСТІ”

(програма для дітей молодшого дошкільного віку)

Психолого-педагогічна характеристика дітей молодшого дошкільного віку
Фізичний розвиток. Здоровий малюк
Гендерна соціалізація
Розвиток особистості
Ігрова діяльність
Сюжетно-рольова гра
Театралізована гра
Ігри з правилами
Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення
Пропедевтичний курс навчання грамоти
Риторика
Художньо-мовленнєва діяльність
Соціалізація
Формування оцінно-контрольних дій
Розвиток духовного потенціалу дитини
Розвиток пізнавальної сфери
Введення у світ кількості, логіки, простору та часу
Конструювання
Ознайомлення з предметним довкіллям
Екологічна освіта. Вступ до природознавства
Світ неживої природи
Природа Космосу

Жива природа
Елементарні історико-географічні уявлення
Естетичний розвиток
Світ мистецтва
Театральне мистецтво
Образотворче мистецтво
Музика
Свята та розваги

“ПОДОРОЖ У ДОВКІЛЛЯ”

(програма для дітей середнього дошкільного віку)

Психолого-педагогічна характеристика дітей середнього дошкільного віку
Фізичний розвиток. Здоровий малюк
Гендерна соціалізація
Розвиток особистості
Ігрова діяльність
Сюжетно-рольова гра
Театралізована гра
Ігри з правилами
Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення
Пропедевтичний курс навчання грамоти
Риторика
Художньо-мовленнєва діяльність
Соціалізація
Формування оцінно-контрольних дій
Розвиток духовного потенціалу дитини
Розвиток пізнавальної сфери
Введення у світ кількості, логіки, простору та часу
Конструювання
Ознайомлення з предметним довкіллям
Екологічна освіта. Вступ до природознавства
Світ неживої природи
Природа Космосу
Жива природа
Елементарні історико-географічні уявлення
Естетичний розвиток
Світ мистецтва
Театральне мистецтво
Образотворче мистецтво
Музика
Свята та розваги

“СТЕЖИНКИ У ВСЕСВІТ”

(програма для дітей старшого дошкільного віку)

Психолого-педагогічна характеристика дітей старшого дошкільного віку
Фізичний розвиток. Здоровий малюк
Гендерна соціалізація
Основи безпеки життєдіяльності
Розвиток особистості
Ігрова діяльність
Сюжетно-рольова гра
Театралізована гра

Ігри з правилами
Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення
Пропедевтичний курс навчання грамоти
Риторика
Художньо-мовленнєва діяльність
Підготовка руки дитини до письма
Навчання дітей другої мови
Навчання іноземної мови
Соціалізація
Формування оцінно-контрольних дій
Розвиток духовного потенціалу дитини
Розвиток пізнавальної сфери
Введення у світ кількості, логіки, простору та часу
Конструювання
Економічна освіта
Комп'ютер у дошкільному навчальному закладі
Ознайомлення з предметним довкіллям
Екологічна освіта. Вступ до природознавства
Світ неживої природи
Природа Космосу
Жива природа
Елементарні історико-географічні уявлення
Естетичний розвиток
Світ мистецтва
Театральне мистецтво
Образотворче мистецтво
Музика
Свята та розваги

Концептуальні засади програми “Дитина в дошкільні роки”: ключові категорії, принципи, зміст

*“Мало знати, треба ще й прикладати.
Мало хотіти, треба ще й робити”
Й. Гете*

Ключові категорії програми

Програма “Дитина в дошкільні роки” – програма нового типу.

Програма зорієнтована на цінності та інтереси дитини, врахування вікових можливостей, на збереження дитячої субкультури, на збагачення, ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя малюка.

Програма “Дитина в дошкільні роки”:

забезпечує:

- охорону та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дитини;
- фізичний розвиток дітей;
- оптимальне навантаження на дитину з метою захисту від втоми;
- емоційне благополуччя кожної дитини;
- створення умов для розвитку особистості дитини, її здібностей;
- залучення дітей до загальнолюдських та етносоціокультурних цінностей;
- взаємодію з родиною щодо забезпечення повноцінного розвитку дітей;

передбачає організацію дитячої діяльності в трьох формах:

- заняття як спеціально організована форма навчання;
- нерегламентовані види діяльності;
- вільний час, передбачений для дитини впродовж дня.

У програмі закладено оптимальне співвідношення індивідуальної та спільної діяльності дітей.

Мета програми – забезпечити повноцінний фізичний, соціальний, пізнавальний та духовний розвиток зростаючої особистості; полегшити входження дитини в широкий світ і розвинути її внутрішні сили.

Основне завдання програми “ Дитина в дошкільні роки“ – озброєння дитини наукою життя; формування базисних характеристик.

Науково-теоретичним ґрунтом програми є досягнення вітчизняної та світової психолого-педагогічної науки, а також сучасні дослідження розвитку дитини, які визнають своєрідність, унікальність, особливість дошкільного дитинства у становленні особистості, врахування синтезивності даного періоду щодо первинного схематичного світогляду, супідрядності мотивів, довільної поведінки, внутрішніх етичних інстанцій, самосвідомості.

До базисних характеристик особистості науковці відносять:

- компетентність
- креативність
- ініціативність
- довільність
- самостійність
- відповідальність
- безпеку та незалежність поведінки
- самосвідомість
- здатність особистості до самооцінки.

Своєчасне становлення базисних характеристик розглядається авторами програми як необхідність реалізації стандарту, визначеного “Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні”, тобто виконання обов’язків держави перед дитиною, родиною та суспільством взагалі, пов’язаних із забезпеченням рівного старту розвитку кожної дитини незалежно від місця та умов проживання, типу дошкільного закладу.

Якщо Ви обрали програму “Дитина в дошкільні роки”, бажано було б погодити свій вибір із батьками, які є учасниками освітнього процесу. На етапі впровадження педагогами з боку адміністрації:

- вивчити програму щодо реальних можливостей її реалізації саме у Вашому дошкільному закладі;
- дібрати і підготувати кадри;
- створити предметно-розвиваюче середовище;
- забезпечити вияв труднощів, які виникають у педагогів, з метою їхньої корекції;
- організувати діагностику розвитку дітей на кожному віковому етапі;
- створити консультативну службу для батьків.

Пояснювальна записка

Програма “Стежинки у Всесвіт” є програмою нового типу. Створення саме такої програми обумовлено закономірною необхідністю: соціальним розвитком суспільства та психолого-педагогічної науки, вимогами практики та обов’язковістю дошкільної освіти для дітей п’ятирічного віку.

Програма має не випадкову назву. Стежка завжди пов’язана з рухом, її довжина зазвичай складає не більше пари сотень метрів, після чого вона обов’язково виводить до більшого шляху. Усесвіт – це слово охоплює все те, що знає людина — і те, чого вона не знає. Останнього набагато більше — незнання переважає над знанням, не дивлячись на всі спроби

науки розшифрувати загадки природи. Отже, Всесвіт – це все, що існує: матерія, простір, енергія, час.

Дитину треба вводити у Всесвіт, надаючи їй можливість йти своєю стежинкою, але допомагаючи вийти на свій великий шлях!

Програму зорієнтовано на цінності та інтереси дитини, урахування вікових можливостей, на збереження дитячої субкультури, ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя малюка.

Мета програми – забезпечити повноцінний фізичний, соціальний, пізнавальний та естетичний розвиток особистості дитини шостого року життя; полегшити входження у Всесвіт і розвинути її внутрішні сили та духовний потенціал.

Основні завдання програми – озброєння дитини наукою життя; формування базисних характеристик; забезпечення можливості «єдиного старту» для дітей шестирічного віку; створення єдиного освітнього середовища, що сприяє перспективності, наступності та спадкоємності між дошкільним навчальним закладом і початковою школою.

Науково-теоретичним ґрунтом програми є досягнення вітчизняної та світової психолого-педагогічної науки, а також сучасні дослідження розвитку дитини, які визнають своєрідність, унікальність, особливість дошкільного дитинства в становленні особистості, урахування сензитивності цього періоду щодо становлення первинного схематичного світогляду, супідрядності мотивів, довільної поведінки, внутрішніх етичних інстанцій, самосвідомості.

До базисних характеристик особистості науковці відносять: компетентність, креативність та ініціативність, довільність, самостійність, відповідальність, безпеку та незалежність поведінки, самосвідомість і здатність особистості до самооцінки.

Своєчасне становлення базисних характеристик розглядається авторами програми як необхідність реалізації стандарту, визначеного “Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні”, тобто виконання обов'язків держави перед дитиною, родиною та суспільством взагалі, пов'язаних із забезпеченням рівного старту кожної дитини незалежно від місця та умов проживання, типу дошкільного навчального закладу.

В основу програми покладено концепцію психологічного віку як етапу, стадії дитячого розвитку, що характеризується своєю структурою і динамікою. Отже, кожен психологічний вік охоплює:

- якісно особливі, специфічні відносини між дитиною та дорослим (“Створення фонду “Хочу”), тобто залучення дитини до системи вироблених людством цінностей, організація умов для її духовного зростання, формування основ ціннісного ставлення до дійсності;
- визначену ієрархію видів діяльності та провідні їхні типи (“Створення фонду “Можу”), тобто засвоєння дитиною знань, оволодіння вміннями й навичками, формування культури пізнання, здатність самостійного практичного використання набутого в житті;
- основні психологічні досягнення дитини, що свідчать про розвиток її психіки, самосвідомості, особистості (“Показники компетенції дитини”), тобто обов’язковий мінімум набору елементарних знань, уявлень, практичних умінь і навичок, які гарантують дитині адаптацію до життя, здатність орієнтуватися в ньому, адекватно реагувати на явища, події, людей. Показники компетенції дитини є мінімальним освітнім ядром, рівень засвоєння якого відбивається в якісно-кількісних показниках діяльності та поведінки дитини.
- Науковцями доведено, що психологічний вік не збігається з хронологічним, один психологічний вік за своєю довжиною не рівний іншому.

У програмі завданням розвитку кожного психологічного віку передуює психолого-педагогічна характеристика дитини, яка складається із критеріїв, а саме: провідна діяльність; кількісні та якісні показники рівня розвитку пізнавальних, емоційних і вольових процесів; новоутворення кожного віку; сензитивні періоди формування тих чи інших психічних процесів, особистих властивостей, феноменів тощо.

Розподіл змісту програми розподілено за двома частинами – *інваріантною та варіативною*.

Інваріантна частина визначає обов’язковий для дітей певного віку ступінь засвоєння знань, понять, забезпечує єдність освітнього простору України, створює необхідні умови для розвитку, навчання і виховання дітей незалежно від місця та умов проживання, типу дошкільного закладу.

Варіативна частина враховує і відбиває в змісті освіти регіональні, етносоціокультурні та індивідуальні особливості розвитку дошкільника.

Структуру програми для дітей п'ятирічного віку побудовано з урахуванням ліній розвитку: фізичний, соціальний, пізнавальний та естетичний розвиток дитини.

ґрунтом розділу **“Фізичний розвиток. Здоровий малюк”** є формування в дошкільника системи знань про здоровий спосіб життя, виховання потреби в фізичному самовдосконаленні тощо. Структура розділу є стрункою системою взаємодії дорослого з дитиною за такими напрямками:

- Фізичний розвиток (образ тіла, розвиток і живлення організму, гігієна тіла, загартування, здоров'я і хвороба, розвиток рухової активності, фізична витривалість).
- Гендерна соціалізація.
- Основи безпеки життєдіяльності.

Параграф **“Гендерна соціалізація”** вибудовано згідно з новітніми дослідженнями психологів. Він охоплює дві взаємозалежні сторони: а) привласнення дошкільником прийнятих моделей чоловічої та жіночої поведінки, відносин, норм, цінностей і гендерних стереотипів; б) вплив суспільства, соціального середовища на індивіда з метою прищеплення йому певних правил і стандартів поведінки, соціально прийнятних для чоловіків і жінок.

У розділі **“Розвиток особистості”** акцентується увага на соціальній компетентності дитини (соціальна зрілість), яка виявляється в необхідності сприймати себе в контексті відносин з іншими, у розвиненій потребі контактів з однолітками і дорослими, соціальних мотивах спільної діяльності, регуляції поведінки і діяльності, моральних почуттів.

Структура розділу складається з таких напрямків:

- Ігрова діяльність.
- Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, навчання рідного мовлення.
- Риторика.
- Художньо-мовленнєва діяльність.
- Пропедевтичний курс фонетики рідного мовлення. Пропедевтичний курс навчання грамоти.
- Навчання другої мови.
- Навчання іноземної мови.
- Соціалізація.
- Формування оцінно-контрольних дій.

- Розвиток духовного потенціалу дитини.

Новим у програмі є напрямок «Риторика», віднесений до варіантної частини. Сучасна риторика, що лягла в основу розробки підрозділу програми, об'єднала в єдине різні знання про людину з теорії комунікації, психології спілкування, лінгвістики, етики, соціології, логіки, семіотики тощо. Отже, риторика вчить спілкуванню на новому етапі розвитку суспільства, в умовах колосальних можливостей відкритості й доступності інформаційного простору. Проте незмінним для сучасної риторики є те, що в центрі – особистість, яка спілкується.

Підрозділ “Розвиток духовного потенціалу дитини” також є новим у програмі, його віднесено до варіантної частини. Духовний потенціал є інтегральним утворенням, що в унікальній та неповторній комбінації поєднує можливе й дійсне, свідоме й несвідоме, суще й належне; взаємопов’язує здібності й здатності особистості до прийняття, переживання й творчого втілення у всіх сферах життєдіяльності базових загальнолюдських цінностей та індивідуальних ціннісних новоутворень кожної дитини.

У розділі “**Розвиток пізнавальної сфери**” головним завданням є розвиток пізнавальних здібностей, ґрунтом яких є сенсорні, інтелектуальні та творчі здібності. Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, вироблення вміння користуватися основними логічними прийомами й операціями, формування навичок наочного моделювання складає одне з важливіших завдань.

У структурі розділу відбито такі напрямки:

- Введення у світ кількості, логіки, простору та часу.
- Конструювання.
- Комп’ютер у дошкільному закладі.
- Економічна освіта.
- Предметний світ і праця дитини.
- Екологічна освіта. Вступ до природознавства.
- Жива і нежива природа. Природа Космосу.
- Елементарні історико-географічні уявлення.

У розділі “**Естетичний розвиток дитини**” подано програму формування естетичного ставлення дитини до світу та художнього розвитку самої дитини. Основою художнього розвитку є формування у дитини саме художніх здібностей (музичних, літературних, до зображувальної діяльності).

Цей розділ має такі напрямки:

- Світ мистецтва.
- Театральна діяльність.
- Зображувальна діяльність.
- Музична діяльність. Свята та розваги.

До розробки програми “Стежинки у Всесвіт” було залучено провідних фахівців з питань дошкільної та початкової освіти в Україні. У процесі розробки обсягу знань, умінь (компетенцій) і навичок дітей п’ятирічного віку було використано сучасні дослідження психологів, педагогів, дидактів, соціологів, лінгвістів та онтолінгвістів.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ПРОГРАМИ “СТЕЖИНКИ У ВСЕСВІТ”

Богуш А.М. – дійсний член АПН України, дійсний член Міжнародної АПСН, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедрою теорії та методики дошкільного виховання Південноукраїнського державного педагогічного університету (м.Одеса) ім. К.Д.Ушинського – розділ “Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, мовленнєвий розвиток”, “Художньо-мовленнєва діяльність”.

Аматьєва О.П. – кандидат педагогічних наук, декан факультету дошкільної освіти та практичної психології, доцент кафедри практичної психології Слов’янського державного педагогічного університету – розділ “Театральне мистецтво”.

Байер О.М. – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Соціалізація”.

Вільчковський Е.С. – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор – розділ “Фізичний розвиток. Здоровий малюк”.

Голдобіна К.Б. – методист кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Риторика”.

Горбунова Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української філології РВНЗ “Кримський гуманітарний університет” (м.Ялта) – розділ “Риторика”.

Григоренко Г.І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Гра. Сюжетно-рольова гра”, “Економічна освіта”.

Дем’яненко О.Є. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Миколаївського державного педагогічного університету імені В.О. Сухомлинського – розділ “Навчання іноземної мови”.

Денисенко Н.Ф. – доктор педагогічних наук, професор кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Фізичний розвиток. Здоровий малюк”.

Деснова І. С. – асистент кафедри гуманітарних наук Республіканського вищого навчального закладу “Кримський гуманітарний університет”, філіал (м. Армянськ) – розділ “Ранній вік”

Дорошенко З.П. – старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділи “Ранній вік”, “Введення у світ кількості, логіки, простору та часу”.

Дронова О.О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної педагогіки Слов’янського державного педагогічного університету – розділ “Світ мистецтва”.

Жадан Р.П. – кандидат економічних наук, доцент кафедри управління освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Економічна освіта”.

Каплуновська О.М. – старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділи “Природа Космосу”, “Нежива природа”, “Пропедевтичний курс навчання грамоти”, “Розвиток духовного потенціалу дитини”.

Крутий К.Л. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, член-кореспондент Петровської Академії наук та мистецтв (м. Санкт-Петербург), член-кореспондент Міжнародної Академії менеджменту в освіті та культурі (м. Москва) – розділи “Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, навчання рідного мовлення”, “Підготовка руки дитини до письма”, “Навчання другої мови”, “Комп’ютер в дошкільному закладі”, “Жива природа”, “Основи безпеки життєдіяльності”.

Кузьменко В.У. – доктор психологічних наук, професор кафедри теоретичної та консультативної психології Інституту соціології, психології та управління НПУ імені М.П. Драгоманова – розділ “Психолого-педагогічна характеристика дітей старшого дошкільного віку”.

Курінна А.Ф. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Риторика”.

Макаренко Т.М. – методист КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Елементарні історико-географічні уявлення”.

Маковецька Н.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання Запорізького національного університету – розділ “Формування оцінно-контрольних дій”.

Макрідіна Л.О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології післядипломної освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Ознайомлення з предметним довкіллям”.

Михайліченко А.Ф. – старший викладач кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Образотворче мистецтво”.

Погребняк Ю.В. – старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ «Риторика».

Погрїбняк Н.В. – старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ “ЗОШПО” ЗОР – розділ “Образотворче мистецтво”, “Художньо-мовленнєва діяльність”.

Редькіна Л.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та управління Республіканського вищого навчального закладу “Кримський гуманітарний університет” – розділ “Елементарні історико-географічні уявлення”.

Сорока Т.В. – завідувач дошкільного закладу освіти № 146 м.Запоріжжя – розділ “Музика. Свята та розваги”.

Федорович Л. О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка – розділи “Звукова культура мовлення”, “Ранній вік”.

Шульга Л.М. – доктор філософії в педагогічних науках, учитель ЗОШ “Основа” м. Запоріжжя – розділ “Образотворче мистецтво”.

Авторський колектив (у складі 6 докторів наук, 12 кандидатів наук, 9 магістрів, викладачів ВНЗ і практиків), розуміючи всю складність створення програми п’ятирічного віку, яка б відповідала усім вимогам сучасності, **із вдячністю сприйме всі зауваження, побажання і пропозиції та обов’язково їх врахує під час доопрацювання та перевидання програми.**

Психолого-педагогічна характеристика дітей п'ятирічного віку

Цей період є періодом розквіту сюжетно-рольової гри. Збагачується зміст і форми інших видів діяльності дитини. Значну роль відіграє діяльність навчання.

Провідна діяльність

Відбувається подальше ускладнення сюжетів гри, зростає їхня різноманітність і розгорнутість. Дітей цікавлять не тільки локальні події з їхнього власного досвіду, а й такі, що мають значення в межах всього людського суспільства. Часто відтворюються епізоди з життя людей різних професій (вихователь, вчитель, лікар, рибалка, міліціонер, капітан морського судна, шофер, продавець, директор крамниці, контролер транспорту). Основне в грі – передача рольових відносин, однак діти не просто передають людські стосунки, а й моделюють їх. Гра дедалі набирає творчого характеру.

Діти самостійно добирають матеріал до гри. Надзвичайно привабливими для дітей стають аксесуари, що позначають роль (бінокль, хустка медсестри). Якщо якийсь матеріал чи аксесуари гри відсутні, то діти самостійно виготовляють їх. Розвиваються інші види та підвиди сюжетно-рольової гри: режисерські, ігри-фантазії, ігри з правилами. В режисерській грі, коли дитина складає сюжет і ролі, роздає їх іграшкам, а потім сама їх пересуває, відбивається прагнення дитини керувати подіями життя, управляти іншими. Бажання втілити в грі надзвичайні, неймовірні образи своєї уяви, здатність створити в фантазії сюжет, до того ж, можливо, нестандартного характеру, і розгорнути його в уявленні породжують гру-фантазію. Гра з правилами в цьому віці доводить, що діти вперше усвідомлюють певною мірою значення виграшу, прагнуть до досягнень, одержують від них емоційне задоволення. Про це свідчить і те, що дітей більшою мірою цікавить результат гри-змагання, а не її процес, хоча звичайно в грі діти орієнтовані саме на процес. Гра з правилами важлива в декількох аспектах: вона є фактором подальшого розвитку довільності поведінки та психічних процесів, спеціальних рухових і сенсорних здібностей, формування багатьох властивостей особистості.

У процесі розвитку гри розвиваються стосунки між членами дитячого колективу. Вона згуртовує дітей, збагачує їхній реальний досвід взаємин.

Інші види продуктивної діяльності

Шостий рік життя – вік розвитку малювання. Саме в цей період здійснюється перехід до сюжетного малювання. Створенню самих малюнків передують розгорнуті задуми. Він стає все більш стійким. Наївність та відкритість почуттів – характерні ознаки відтворених образів.

Набуває подальшого вдосконалення конструювання. 5 років дитина вже може конструювати як за умовами, що пропонує дорослий, так і за власним задумом. Формуються найпростіші узагальнені способи побудови образу: операції просторового мислення, навички просторової зміни або заміни деталей конструкції, поєднання безлічі різноманітних деталей, побудови цілісної основи майбутньої споруди. Як і в малюванні, так і в конструкторській діяльності їй передують задум і складання плану його виконання.

В цей віковий період у дітей спостерігається багатий і різноманітний досвід виразних музичних дій, одночасне орієнтування не на один, а на декілька засобів музичної виразності (темп, тембр, динаміку). Співочий голос ще досить слабкий, тому можливе виразне виконання лише нескладних пісень.

Для художньо-мовленнєвої діяльності характерне бажання дитини створювати власні казки, незвичайні історії, вигадки. Вона розповідає ці історії виразним, голосним мовленням з багатими інтонаціями. Під час сприймання літературних творів зовнішні прояви емоційного сприйняття та відгуку на події меншою мірою виражені, ніж у попередні вікові періоди, однак внутрішня емпатія висока. Найбільше розуміння змісту літературного твору відбувається через його програвання.

Спостерігаються значні індивідуальні відмінності в наданні переваги репродуктивним або творчим формам діяльності.

Істотну роль починають відігравати елементи навчальної і трудової діяльності. Діти 5 років можуть систематично виконувати посильні трудові обов'язки. Вони намагаються зробити щось корисне для інших, бути потрібними їм. Зароджується розуміння суспільного значення праці. Саме усвідомлення значення власних дій для інших і обов'язковості одержання запланованого результату надає цим діям характеристик трудової діяльності. В процесі праці формуються навички спільної діяльності, а саме: разом планувати дії, підпорядковувати їх поставленій меті, домагатися окресленого результату. Спочатку все це відбувається за участю і під керівництвом дорослого. Організація діяльності дітей, коли діти

усвідомлюють, що їхня участь і якість роботи є складовою спільного результату, сприяє формуванню трудових дій.

П'ятирічні дошкільники починають відрізняти навчальні завдання від гри, практичних життєвих ситуацій, з інтересом ставляться до навчання, але сприймають і запам'ятовують тільки ті знання, які можна безпосередньо використати в грі або в художній діяльності. Діти звертаються до дорослих із проханням оцінити правильність виконання навчальних завдань. В 6 років розуміння відмінності між серйозною справою, заняттям і грою набуває ще більш виразного характеру. Цьому сприяє відчуття важливості занять, усвідомлення себе на порозі нового, шкільного життя. Діти прагнуть навчатися. З'являється особливий інтерес до читання, навчання математики, потреба виявити себе в цих видах діяльності. Наприкінці дошкільного віку діти не просто "утилітарно" засвоюють знання, які можна було б вжити під час гри, конструювання тощо, а й знання "про запас", які не приносять відразу ситуативної користі. Розвиваються навчальні вміння усвідомлення завдання, способу дії, самоконтролю в процесі виконання завдань, самооцінювання навчальних досягнень. Однак переважна кількість дітей, як і раніше, схильна переоцінювати свої можливості.

Процес навчання супроводжується позитивними інтелектуальними емоціями. В цьому діти вбачають шлях до дивовижних відкриттів. Тому неврахування в процесі навчання вікових особливостей дітей, образності їхнього мислення, емоційності (репродуктивні методи навчання, занадто абстрактний характер матеріалу, відсутність ситуацій, що сповнені світлою радістю пізнання тощо) відбивається не тільки на якості навчання, а й у цілому на особистісному розвитку дитини.

Розвиток пізнавальної сфери

Сприймання. У 5 років обстеження предмета набуває систематизованого планового характеру. Воно вже не має глобального характеру, виділяється властивість предмета, і сама ця окрема властивість є об'єктом спеціального розгляду. Властивість предмета називається словом і стає категорією пізнавальної діяльності (категорії кольору, величини, форми, просторових відношень). Посилюється свідомість сприймання. Завдяки аналітичності та свідомості сприймання діти в змозі послідовно, детально розглядати малюнки, інтерпретувати їх, давати правильні пояснення сюжету. Удосконалюється сприйняття простору і часу. Наприкінці шостого року сприймання стає ще більш цілеспрямованим, точним і узагальненим. Дитина правильно бачить пропорції предметів, виокремлює просторові, кольорові ритми, бачить перспективні відношення

в малюнку. За спеціального навчання вдосконалюється слухове сприйняття мовлення та музики.

Пам'ять – довільна як під час сприйняття та збереження інформації, так і під час відтворення. Діти продовжують оволодівати вмінням виділяти мнемічну мету, тобто самі намічають запам'ятати те, що необхідно. До операцій запам'ятовування відноситься не лише голосне повторювання, а й повторення пошепки. Стає доступним смислове запам'ятовування, що базується на розумінні матеріалу, встановленні значущих зв'язків між частинами інформації. Однак мимовільна пам'ять більш продуктивна, особливо якщо вона пов'язана із проявами інтересів, інтелектуальних, естетичних, моральних емоцій.

Мислення. Відбувається бурхливий розвиток наочно-образного мислення. З'являється здатність використання в мисленні модельних образів, які за допомогою схем, символів матеріалізують приховані зв'язки між предметами та явищами. Завдяки цій здатності, можливі: розуміння відношень різних предметів, їхніх складових, розуміння відношення частини й цілого (наприклад змісту віднімання й додавання), конструювання за простим кресленням (наприклад корабля), розуміння розвитку сюжету казки тощо.

Експериментування з новим матеріалом з метою відкриття нового – ще одна важлива характеристика мислення цього вікового періоду. В дітей з високим рівнем пізнавального розвитку воно має чіткий, послідовний ("крок за кроком") характер. Кожний крок перетворень закінчується аналізом змін, а потім настає новий крок. Сам процес пошуку перетворень матеріалу має всі ознаки творчості: комбінування дій, дивергентність мислення.

Процес експериментування може здійснюватись не тільки наочно, а й подумки. Завдяки експериментуванню, дитина несподівано одержує нові знання. Розвинені вміння з експериментування, комбінаторні дії, послідовність і чіткість перетворень – ознаки високого інтелекту та обдарованості.

Можливість високого рівня розвитку експериментування подумки, а також його чітка послідовність свідчать про те, що в цьому віці починає розвиватися словесно-логічне мислення. Діти розмірковують про явища, роблять елементарні висновки. Розвивається вміння докладно й послідовно розповідати про ті чи інші події. Однак у дитячій логіці можуть бути помилки, коли дитина не може в сукупності проаналізувати всі деталі ситуації або інтелектуального завдання, виокремити в них основне.

Результатом навчання та розвитку мислення є те, що ситуативні уявлення про світ систематизуються і стають знаннями. Серед них розрізняють: 1) стійкі та стабільні знання, 2) знання-здогадки, гіпотези.

Формуються узагальнені способи мислення: порівняння, відшукування схожостей, відмінностей, класифікація, аналіз, поєднання тощо.

Розвивається здатність бачити суперечності в явищі та прогнозувати майбутні події.

Питання дитини здебільшого спрямовані на пізнання світу, отримання знань.

Мовлення. В 5 років закінчується сензитивний період розвитку мовлення. Це означає, що основні його складові мають бути сформовані в цей період, які виявляються в таких його показниках, як-от: активність, зв'язність (діалогічність), розуміння іншого, тісний зв'язок з мисленням тощо. Діти користуються розгорнутими фразами, можуть скласти невеликі сюжетні розповіді.

Наприкінці шостого року мовлення набирає ознак внутрішнього, що сприяє розвитку здатності діяти подумки, подумки планувати, контролювати діяльність. З'являється пояснювальне мовлення. К шести рокам діти вільно говорять, висловлюють свої враження і думки, їм доступний звуковий аналіз мовлення.

Уява все більше набирає творчого характеру. Дитина здатна передбачати майбутнє, може уявити не тільки кінцевий результат власної діяльності, а й її проміжні етапи. 5 років – період розквіту наївної креативності дитини, що базується, з одного боку, на яскравих образах, емоційності, імпульсивності й жвавості поведінки дитини, а з іншого, на незнанні законів логіки, загальних закономірностей явищ, відсутності жорстко закріплених правил мислення. Разом з тим, розвиток більш тісних зв'язків із мовленням, формування довільності у виникненні продуктів уяви, критичність мислення, прагнення до наслідування інших і нормативності поведінки у дітей 6-річного віку створюють умови виникнення діалектичних суперечностей у розвитку уяви.

Наприкінці дошкільного віку дитина розрізняє уявне й вигадане, фантастичне й реальне.

Увага. Наприкінці шостого року складається довільна увага. Діти можуть цілеспрямовано, свідомо виділяти предмети з оточення, які їм потрібні, зосереджуватись на них.

Емоційний розвиток

П'ятирічні діти більш стримані та менш образливі. Наприкінці шостого року можуть приховати страх, агресію, сльози. Засвоюють “мову” почуттів: міміку, жести, пози, інтонації голосу тощо. Відбувається подальша диференціація почуттів. Тепер вже діти здатні відчувати гордість, жалість, ревності, заздрощі. В ставленні до дітей інших вікових категорій виникає специфічне почуття “старшості”.

Сильні переживання в дітей можуть викликати непорозуміння з дорослими і ровесниками. Іншими джерелами почуттів є краса природи, речей, твори мистецтва.

Розвиток вольової сфери

Діти 5 років можуть обмежувати свої бажання, долати перешкоди, правильно оцінювати результати власних дій. Наприкінці шостого року дитина може підкоряти свою увагу вимогам дорослого та усвідомлювати цю необхідність. Розвивається здатність передбачати наслідки дій. Формується почуття відповідальності за свою поведінку, елементи самоконтролю. Дитина підпорядковує свої дії меті, але привабливі обставини можуть відвернути її увагу від намірів. Здатність наслідувати позитивний еталон поведінки краще реалізується за присутності дорослого.

Контролювання власної поведінки стає більш тривалим і стійким.

Впродовж старшого дошкільного віку дитина набуває здатності довільно керувати пізнавальними процесами, однак це управління відбувається досить важко.

Розвиток особистості

До старшого дошкільного віку діти приймають оцінки їхньої поведінки та особи на віру. Наприкінці шостого року уявлення про себе стають більш самостійними. Зростає критичність дитячої оцінки. Однак самооцінка все ще залишається завищеною, і це є нормальним виявом психічного розвитку дитини.

У цей період формуються нові якості особистості: почуття справедливості, адекватне переживання удачі або невдачі, здатність

регулювати спільну діяльність, колективізм, дисциплінованість, стриманість, відповідальність.

Яскраво виражена потреба в спілкуванні з ровесниками призводить до мимовільного порівняння себе з іншими, до наслідування дій іншого. В цей період також різко зростає прагнення до участі в якій-небудь справі з іншими. Наприкінці шостого року виникають спільноти дітей, що займаються однією діяльністю, грою (3-4 дітей, іноді в хлопчиків – 8-9 осіб). Виявляються елементарні форми групової солідарності. Діти починають вирізняти особисті властивості однолітків: “дуже добрий”, “гарно стрибає” тощо.

Під впливом засвоєння норм і правил формуються етичні еталони поведінки.

Можливі кризисні періоди

Можливості дитини переросли види діяльності, в яких вона задіяна, і насамперед – гру: соціальна ситуація розвитку: “Я великий(а)”, “Я немалий(а)” – домагання ролі дорослого, усвідомлення ролі школяра, прагнення до самостійності. Тому дитина з радістю сприймає перспективу вступу до школи.

Новоутворення старшого дошкільного віку

Становлення ієрархії мотивів діяльності (на перший план виступають мотиви морального змісту); формування диференційованої самооцінки; виникнення потреби в суспільно значущій діяльності; здатність до рефлексії; антиципація (передбачення можливих дій та оцінок з боку інших, упередження тієї чи іншої ситуації).

Фізичний розвиток. Здоровий малюк

ШОСТИЙ РІК ЖИТТЯ Створення фонду “Хочу”

Образ тіла. Будова тіла. Призначення та дія органів

Розширювати, уточнювати уявлення й елементарні знання про тіло – частини, функції, системи та їхнє фізичне і психічне здоров'я.

Уточнювати знання і поняття про настрій.

Продовжувати Учити спостерігати за своїм настроєм і настроєм інших дітей, дорослих.

Формувати нові знання про кістяк дитини: кістки, м'язи, суглоби.

Мати уявлення про їхню роль в розвитку і збільшенні тіла, формуванні та зміцненні фізичного здоров'я.

Органи відчуття

Учитися диференціювати відчуття тіла, різних його частин.

Розвиток організму. Вікові зміни в організмі

Мати уявлення і поняття про те, що людина може жити довго, якщо вона піклується про своє тіло, мозок, настрій.

Закріплювати поняття про людину, її частини тіла, деякі зовнішні та внутрішні органи.

Умови розвитку організму

Знайомити з головними умовами довгого життя, які покращують (погіршують) його, – праця, настрій, довкілля, погода, природа, краєвид, сезонність, побут, виробництво тощо.

Розширювати, уточнювати й систематизувати уявлення про: користь живої та неживої природи для здоров'я людини (дитини), вплив її на фізичний і психологічний стан здоров'я; вплив поведінки дитини (людини) на стан живої та неживої природи.

Розуміти значення природи в житті людей (житті дитини), стані їхнього організму, фізичному, психічному здоров'ї.

Продовжувати знайомити з тим, що явища в природі, її об'єкти, тварини впливають на стан органів, частин і систем їхнього організму.

Знати про вплив стану землі, погодних і температурних явищ на здоров'я людини (дитини).

Розуміти залежність людей, рослин і тварин від стану природи та їхнього ставлення до природи. Встановлювати взаємозалежність сезонних змін і самопочуття дітей (людей).

Знайомити з інформацією про вплив комах на здоров'я дітей (людей).

Живлення організму. Харчування та розвиток

Формувати навички використання рослин в харчуванні. Знати про: зв'язок ваги тіла, його здоров'я з кількістю та якістю їжі; назви напоїв: кефір, кисляк, йогурт тощо, їхня роль для організму.

Спрага і голод

Учитися усвідомлювати вплив спраги та голоду на поведінку (мою) людини (дитини) та її діяльність.

Культура споживання їжі

Навчитися з'їдати всю страву, їсти та пити беззвучно, користуватися виделкою, ножом.

Під час їжі не заважати одноліткам, за потребою допомагати; без нагадування полоскати рот після їжі.

Гігієна тіла. Мікроорганізми

Закріплювати знання про наявність в організмі мікроістот (вірусів, мікроорганізмів, бактерій) та які негативні явища вони в ньому викликають.

Догляд за тілом та його органами

Навчитися правилам догляду за обличчям, шиєю, вухами, руками, ногами, нігтями, волоссям, ротом, зубами.

Основні гігієнічні процедури

Оволодіти навичками самостійного виконання основних гігієнічних процедур (вимити обличчя, шию, вуха, руки, ноги, тіло, органи виділення, почистити зуби).

Користування гігієнічними засобами. Гігієна праці

Учитися користуватися масажною щіткою, ножицями, пилочкою для нігтів.

Учитися контролювати свою поставу в процесі занять та в повсякденному житті.

Загартування організму. Загартувальні процедури, їхня роль

Навчатися найпростішим прийомам загартування: обливання ніг, вологе обтирання тощо.

Здоров'я. Хвороба. Показники здоров'я

Засвоювати знання про користь для зміцнення здоров'я і попередження хвороби: загартування, щоденна ранкова гімнастика, плавання, правильне харчування, догляд за тілом.

Показники хвороби та поведінка під час неї

Навчитися поводитися згідно з хворобливим станом, знати про деякі лікувальні процедури: лежати в ліжку, приймати ліки.

Вплив шкідливих звичок на погіршення здоров'я

Знати про згубний вплив на здоров'я не тільки алкоголю та тютюну, але й наркотичних речовин.

Опір захворюванню

Мати знання про розвиток здоров'я та засоби цього розвитку.

Здоровий спосіб життя

Реалізовувати навички здорового способу життя: загартування, виконання гімнастичних вправ.

Розвиток рухової активності

Розвивати та зміцнювати фізіологічні системи: серцево-судинну, дихальну, нервову, руховий апарат, шкіру тощо.

Формувати навички стрибків у висоту та довжину з розбігу, інтенсивно розбігатися, групувати тіло в процесі польоту, м'яко приземлятися.

Учитися новим прийомам гри з м'ячем (мішечками та іншими предметами): підкидати і ловити та вести м'яч (по колу, землі) однією або двома руками, поєднувати замах з енергійним кидком предмета.

Знайомитися з лазінням по канату як в спортивному залі, так і на майданчику. Поєднувати ходьбу на похилій дошці з лазінням по гімнастичній стінці.

Учитися чергувати повзання з іншими видами рухів: ходьбою, бігом, переступанням тощо.

Розвивати рухові якості: швидкість, спритність, загальну витримку, силу, гнучкість.

Навчитися: аналізувати особисті рухи та рухи однолітків, порівнювати їх зі зразком дорослого.

Самостійно розташовувати фізкультурний інвентар на занятті.

Бути сміливим, дисциплінованим, організованим, самостійним, виявляти почуття дружби, взаємодопомоги. Оволодіти знаннями з різних видів спорту.

Основні рухи

Навчатися різним способам ходьби: на носках, п'ятах, на зовнішньому і внутрішньому боці стопи, навприсядки, схресним кроком, спиною уперед, з предметами у руках перед грудьми, за спиною, приставним кроком.

Ходити в колоні по одному та парами по 3-4 дитини зі зміною темпу. Ходити із заплющеними очима (3-4 м).

Удосконалювати різні види бігу: з подоланням перешкод – оббігати та перестрибувати предмети (іграшки, кубики, м'ячі) у середньому та швидкому темпі.

Учитися бігати: “змійкою”, між розставленими на підлозі предметами в одну лінію, не торкаючись їх; “зигзагом”, “равликом”; човниковий біг 3x10 м на швидкість.

Бігати з максимальною швидкістю 20 м за 5,4-6 с, 30 м за 7,9-7,3 с, у повільному темпі 2-2,5 хв.

Пробігати повільно 300-350 м по пересіченій місцевості.

Навчитися: стрибати на одній нозі, потім на другій, змінюючи їх поперемінно, просуваючись уперед; заплигувати на предмети: колоду, лаву, куб, пеньок (заввишки до 20 см).

Удосконалювати: стрибки в довжину з місця (відстань 80-90 см), у висоту (35-45 см) з повільного, потім інтенсивного розбігу 6-8 м; стрибки в довжину (на 130-150 см) з розбігу 8 м (повільного, потім інтенсивного).

Формувати вміння та навички стрибати через довгу скакалку, обертаючи її вперед і назад в різних темпах (повільному, швидкому).

Учитися перекидати м'яч із однієї руки в іншу в різному темпі (повільному, швидкому).

Закріплювати вміння: відбивати м'яч об землю на місці (не менше 12 разів підряд) у різних темпах та просуваючись уперед попереми́ним і приставним кроком (до 5-6 м); перекидати м'яч одне одному обома руками від грудей, з-за голови, стоячи або рухаючись вперед; знизу з відскоком від підлоги, ловити його з різних вихідних положень (стоячи, сидячи).

Формувати вміння та навички кидати великі м'ячі від грудей, знизу та з-за голови обома руками в кільце, прикріплене на відстані 2,2 м. Від підлоги (землі) з різною швидкістю та положенням тіла (стоячи на місці або рухаючись повільним, швидким кроком уперед).

Вправлятися: в повзанні на передпліччях і колінах, штовхаючи головою перед собою м'яч (5-6 м); перелізати з похилої дошки (заввишки 30-40 см) на гімнастичну стінку; перелізати через лаву.

Навчитися: сидячи на лаві, колоді, пересуватися вперед за допомогою рук і ніг.

Удосконалювати вміння: лазити по гімнастичній стінці однойменним способом у різних темпах; перелізати приставним кроком з одного прольоту стінки на інший у повільному темпі; пролізати в обруч грудьми вперед, лівим та правим боком.

Учитися: тримаючись за канат (шест) з положення сидячи, перехватуючи його руками, перейти у вис стоячи; піднятися на носки, захопити руками канат над головою, на короткий момент відірвати ноги від підлоги (повиснути); захоплювати канат ступнями ніг; лазінню по канату (шесту) довільним способом.

Навчатися ходити і бігати по дошці, покладеній похило (завширшки 15-20 см, кут нахилу 15-20 градусів).

Удосконалювати ходьбу по рейці гімнастичної лави, по мотузку (завдовжки 8-10 м), покладеному на підлогу прямо, по колу,

зигзагоподібно, “змійкою”, з торбинкою або медицинболлом на голові (маса 500 г) у різних темпах.

Учитися: стоячи на гімнастичній лаві (колоді), підніматись на носки, повертатись навколо себе з різними положеннями рук; стояти на одній нозі (друга відведена назад, руки в сторони) впродовж 20-40 с; крутитися парами, тримаючись за руки зі зміною темпу.

Гімнастичні вправи

Привчатися: свідомо ставитися до досягнення чіткості у виконанні фізичних вправ, аналізувати свої рухи, порівнювати їх зі зразком вихователя.

Загальнорозвивальні вправи виконувати з різних вихідних положень (стоячи, сидячи, лежачи) з використанням гімнастичних палиць, обручів, скакалок, м'ячів тощо предметів.

Удосконалювати виконання вправ для рук і плечового пояса: розводити руки в сторони, випрямляти вперед, розгинати руки в ліктях, піднімати руки вгору, розводити в сторони долонями вгору.

Піднімати руки вперед-вгору зі зчепленими в замок пальцями (кисті повертати всередину тильною стороною).

Учитися та виконувати вправи для ніг: присідати кілька разів підряд, з кожним разом нижче, піднімати пряму ногу перед махом.

Робити випад уперед, убік, тримаючи руки на поясі, виконуючи руками рухи вперед, убік, вгору.

Розучувати вправи для тулуба: стати до стіни без плінтуса, притиснутися до неї потилицею, плечима, спиною, сідницею з п'ятками, піднімати руки вгору й опускати їх униз.

Притиснувшись спиною до гімнастичної стінки, взятися руками за рейку (на рівні стегон), по черзі піднімати зігнуті і прямі ноги.

Прийняти упор присівши, з нього переходити в упор присівши на одній нозі, відводячи другу вбік.

Стоячи на колінах, робити переكاتи в положення сидячи на підлогу праворуч і ліворуч від колін.

Лежачи на животі, упиратися руками, випрямляти їх, трохи піднімаючи голову і плечі.

Підтягуватися на руках по гімнастичній лаві.

Учитися танцювальним вправам: крок галопу, чергування простого і дрібного кроку.

Розходитись та сходитись парами. Творчо застосовувати знайомі танцювальні рухи.

Удосконалювати шикунання та перешиковування: у колони, шеренгу по одному, парами, в коло.

Перешиковуватися з однієї колони в три, чотири через центр трійками, четвітками, повертатися праворуч і ліворуч.

Рухливі ігри та ігрові вправи

Учитися іграм з ходьбою, бігом, рівновагою; вправлятися в повзанні і лазінні; виконувати рухи кидання та ловлення предметів; орієнтуватися у просторі в рухливих іграх;

Учитися виконувати послідовно вправи на доріжці перешкод: біг, підлізання під дугу, пролізання в обруч, ходьба по колодці (лаві), стрибок у глибину, швидке повернення на місце до старту.

Спортивні ігри та ігрові вправи

Навчатися правильно тримати ракетку в грі “Бадмінтон”.

У грі “Городки” Учитися кидати біту збоку, приймати правильне вихідне положення. Засвоїти три-чотири фігури.

У грі “Баскетбол” удосконалювати вміння перекидати м’яч однолітку обома руками від грудей, вести м’яч правою та лівою рукою з відскоком від землі (підлоги). Кидати м’яч у кошик обома руками від грудей, знизу, зверху.

У грі “Футбол” закріплювати удари по м’ячу з місця та з розбігу.

Учитися вести м’яч правою та лівою ногою по черзі, ударяти м’ячем об стінку декілька разів підряд.

Влучати м’ячем у предмети (булава), забивати м’яч у ворота.

Грати за спрощеними правилами.

У грі “Хокей” закріплювати прокочування шайби (маленького м’яча) ключкою в парній грі.

Учити забивати шайбу у ворота.

Грати за спрощеними правилами.

Вправи спортивного характеру

Відпрацьовувати катання на санчатах з гірки по одному, по двоє.

Закріплювати ходьбу на лижах: навперемінним повзним кроком з палицями, виконувати повороти на місці переступанням лиж навколо п’яток праворуч і ліворуч, а також у русі.

Сходити на гірку драбинкою, спускатися зі схилу у середній стійці.

Продовжити формування навичок катання на велосипеді: по прямій та з поворотами праворуч, ліворуч.

Учитися кататися на самокаті, відштовхуючись правою або лівою ногою.

У плаванні виконувати повзання на грудях, робити видих у воду.

Плавати з надувними іграшками або кругом у руках.

Плавати довільним способом до 10 м.

Брати участь у пішохідному переході: ходити в природному темпі в два переходи (по 25-30 хв. кожний).

Фізична витривалість

Удосконалювати вміння переносити мінімальне фізичне перевантаження в короткий проміжок часу.

Фізична саморегуляція

Навчитися сидіти спокійно впродовж 30-35 хв.

Розвиток особистості

Ігрова діяльність. Сюжетно-рольова гра

Створення фонду “Хочу”

Продовжувати формування уявлень про довкілля, виявляти та конкретизувати інтереси дітей до сторінок життя дорослих, подій.

Збагачувати ігровий досвід дошкільників. Формувати бажання організовувати сюжетно-рольові ігри.

Учити дітей узгоджувати тему гри; розподіляти ролі, домовлятися про послідовність спільних дій; обговорювати та оцінювати рольову поведінку граючих, виходячи з правил гри.

Спілкуватися у грі з дітьми задля зв'язку сюжетів гри, ігрових моментів, зміни предметно-ігрового середовища тощо.

Учити дітей колективно будувати споруди, які необхідні для гри, планувати цю роботу, разом виконувати задуми.

Створення фонду “Можу”

Уміє: самостійно організувати змістовні сюжетно-рольові ігри (вибрати чи придумати сюжети для гри, створити та змінити відповідно до задуму предметно-ігрове середовище, виконати ігрові дії та володіти ігровою поведінкою); усвідомлювати доцільність виконання правил; для реалізації ігрового задуму використовувати різні форми гри.

Може: самостійно використовувати різні джерела (екскурсії, художню літературу, фільми, життєвий досвід) у створенні та реалізації ігрових задумів; відтворювати взяті на себе роль, вступати у рольову взаємодію з іншими персонажами чи учасниками гри; вільно використовувати різні засоби ігрового заміщення (дії з реалістичними та умовними іграшками, предметами-замісниками, виразні жести, слово тощо).

Показники компетенції дитини:

- змістовно грається наодинці; може об'єднуватися в грі на основі особистих уподобань, ігрового задуму;
- уміє самостійно розгорнути гру, творчо відобразити діяльність та взаємини дорослих;
- дотримується рольових способів поведінки, етичних норм спілкування;

- взаємодіє з партнерами у ході гри, підкоряється правилам;
- свідомо використовує для розгортання сюжету іграшки-замісники, саморобки, предмети. Творчо використовує предметно-ігрове середовище для реалізації задумів;
- самостійно знаходить засоби рішення конструктивних завдань;
- вільно грає в різноманітні ігри (сюжетно-рольові, режисерські, драматизації).

Розвиток пізнавальної сфери

Введення у світ кількості, логіки, простору та часу

Створення фонду “Хочу”

ІНВАРІАНТНА ЧАСТИНА

Сенсорні здібності

Кількість та лічба. Формувати уявлення про утворення чисел у межах 10. Вчити розрізняти графічне зображення чисел (цифри від 0 до 10).

Вчити порядкової лічби: позначати відповідним числівником місце предмета; в прямому та зворотному порядку.

Вчити перераховувати предмети у межах 10, позначати результати відповідною цифрою та кількісним числівником. Дати уявлення про те, що кількість предметів не залежить від величини та просторового розташування. Вчити рахувати двійками.

Вчити визначати місце того чи іншого числа в ряду за його відношенням до попереднього та наступного, розуміти відношення чисел у межах 10: більше, менше, порівну; користуватися знаками $>$, $<$, $=$; зменшувати або збільшувати числа у межах 10 на 1, 2. Розв’язувати приклади.

Знайомити з прийомами поділу предметів на рівні частини (2, 4,). Дати уявлення про відношення частин до цілого.

Формувати уявлення про склад числа з двох менших (у межах 10).

Дати уявлення про просту арифметичну задачу та її структуру. Вчити розв’язувати задачі на додавання, віднімання.

Величина. Навчити вимірювати довжини різними умовними мірками: користуватися шаблонами.

Вчити визначати об'єм сипучих та рідин за допомогою умовної мірки.

Геометричні уявлення (форма). Вчити розрізняти геометричні фігури за їхнім просторовим розташуванням (площинні та просторові), називати їх: круг, овал, трикутник, квадрат, прямокутник, трапеція, ромб; куля, куб, циліндр, конус, призма; називати структурні елементи.

Вчити обстежувати геометричні фігури.

Інтелектуальні здібності

Просторові уявлення

Сформувати навички вільно орієнтуватися за планом групової кімнати, в приміщенні дитячого садка; використовувати план для вирішення задач на орієнтування в конкретних умовах.

Вчити орієнтуватися у тримірному просторі (“від себе”, “від предмета”) за основними просторовими напрямками: у двомірному (на аркуші паперу, у зошиті).

Часові уявлення

Вчити послідовно називати дні тижня, пори року, місяці.

Вчити орієнтуватися на циферблаті годинника, встановлювати час із точністю до години.

Логіко-математична компетенція

Вчити шляхом перетворень вирішувати завдання на побудову та перебудову геометричних фігур. Розвивати навички користування геометричними формами як еталонами у порівнянні з формами реальних предметів.

Дати уявлення про шляхи побудови та перебудови у множинах об'єктів, які різняться 2-3 властивостями, виконання дій і рухів згідно з наочно означеним, лінійним алгоритмом.

Сформувати вміння класифікувати, упорядковувати та узагальнювати предмети як на основі безпосереднього сприйняття 2 властивостей, так і на основі уявлень про властивості об'єктів.

Вчити міркувати та робити умовиводи згідно з правилами логіки, розуміти символічне зображення відношень “більше”, “менше”, “порівну” ($>$, $<$, $=$), арифметичних дій ($+$, $-$).

Вчити розв'язувати задачі на розгалуження множини за 2 неспіввідносними якостями, надавати повні характеристики утвореним класам, користуючись логічними характеристиками (“не”, “і”).

Розвиток передумов творчих здібностей

Вчити самостійно складати прості задачі, загадки, відтворювати предмети, перетворювати завдання; придумувати різні сюжети, використовуючи наочну модель, яка б задавала послідовність дій та явищ.

Варіативна частина

Вчити розв'язувати задачі на додавання, віднімання (за практичними діями, за малюнком), користуватися знаками $+$, $-$, $=$ та цифрами для “запису” рішення.

Вчити розрізняти геометричні фігури: трикутник (гострокутний, тупокутний, прямокутний), точка, промінь, кут, лінія (пряма, крива, замкнута), відрізок; називати структурні елементи: сторона, кут, грань, ребро, вершина. Вчити обстежувати геометричні фігури через визначення елементарних геометричних фігур, що входять до складу обстежуваної фігури.

Познайомити з календарем одного місяця як еталоном моделі часу.

Показники компетенції дитини:

- уміє рахувати до 10 (та більше), позначає числа цифрами;
- оперує знаками “+”, “-”, “=” під час обчислення;
- вибирає арифметичну дію у процесі вирішення простої арифметичної задачі;
- вільно орієнтується в натуральному ряді чисел, розуміє поняття “до”, “перед”, “між”, “на 1 (2) одиниці більше (менше)”;
- доводить та аргументує результати порівняння, вимірів, зіставлень. Використовує знакові позначення $<$, $>$, $=$;

- має узагальнене уявлення про ознаки предметів, виділяє самостійно основи класифікації, помічає та висловлює у мовленні зміни;
- володіє засобами відтворення геометричних фігур, силуетів;
- виконує дії за знаковими позначеннями, визначає послідовність дій у комп'ютерних іграх;

Показники логіко-математичної компетенції дитини:

- вирішує задачі на побудову та перебудову геометричних фігур;
- порівнює форми реальних предметів, користуючись геометричними фігурами як еталонами;
- вільно класифікує, упорядковує та узагальнює предмети за 2 властивостями, користуючись логічними характеристиками “не”, “і”;
- розгалужує множини за 2 не співвідносними властивостями та якостями, дає характеристику новоутвореним класам;
- діє самостійно згідно із заданим наочним алгоритмом;
- користується моделлю запису арифметичної дії у процесі вирішення арифметичних задач.

Естетичний розвиток

Світ мистецтва

Створення фонду “Хочу”

Стимулювати потребу в осмисленні краси об'єктів і явищ природи, творів мистецтва, людських стосунків, власної особистості та продуктів власної зображувальної та образотворчої діяльності.

Підтримувати індивідуальний стиль гармонізації простору навколо себе та себе в ньому.

Виховувати сенсорну культуру: Учити розрізняти відтінки кольору, звуку, фактури матеріалу, руху, жести, міміки, аромату.

Учити: адекватно оцінювати естетичну цінність продукту власної зображувальної діяльності; досягати образно-естетичної виразності у малюванні, ліпленні, декоративно-ужитковій діяльності, конструюванні з будівельного матеріалу, використовуючи зображувально-виражальні можливості та властивості матеріалу різних технік; осмислювати красу об'єктів і явищ природи, творів мистецтва, людських стосунків, власної особистості та продуктів власної зображувальної діяльності.

Збагачувати знання про види та жанри образотворчого мистецтва (живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, побутовий жанр; графіка: книжкова ілюстрація, плакат рекламний, листівка або поштова картка, марка; скульптура: монументальна, декоративно-паркова, станкова, кругла та рельєф; декоративно-ужиткове мистецтво, архітектура).

Знайомити з різними зображувальними техніками та їхніми виражальними можливостями: живопис, графічна техніка (формоутворююча лінія, штрих, відбиток, гратаж); пластичний спосіб ліплення, витинання; техніки декоративно-ужиткової діяльності (флористика, інтарсія, орнамент, розпис, плетіння тощо); конструювання з будівельного матеріалу тощо.

Виховувати ставлення до зображувальної діяльності як засобу самовираження, самоусвідомлення, самоствердження, саморуху.

Сприяти розумінню дитиною того, що предметом зображення можуть бути не тільки реальні об'єкти, але й власні фантазії.

Створення фонду “Можу”

Може: самостійно створювати умови для осмислення виражальних можливостей зображувальних матеріалів, різних технік; усвідомлювати себе як творця краси; милуватися продуктом власної зображувальної діяльності.

Показники компетенції дитини:

- охоче спілкується з приводу краси у всіх формах її існування;
- адекватно оцінює естетичну цінність продукту власної образотворчої діяльності;
- ставиться до зображувальної діяльності як до творчого процесу самовираження;
- уміє здійснити задум та реалізувати його, досягаючи образно-естетичної виразності;
- діє сміливо, рішуче, з задоволенням, вільно орієнтується у зображувальних матеріалах та техніках; адекватно використовує виражальні засоби (колір, композиція, форма, декор).

Театральне мистецтво. Образотворче мистецтво

Театральне мистецтво

Створення фонду “Хочу”

Знайти з поняттям “театр”, “актор”, “глядач”.

Учити: використовувати музично-пластично-пісенний досвід в театралізації різних творів літературних жанрів; володіти пластикою, мімікою, жестами; продовжувати виготовляти атрибути та декорації до театральних ігор.

Формувати художньо-мовленнєві виконавчі вміння, розвивати здібності до творчого перевтілення.

Створення фонду “Можу”

Може: розрізняти різні види театру (настільний, пальчиковий, тіньовий, ляльковий); театралізувати творчу сюжетно-рольову гру, вигадувати казку і засоби її театральної реалізації, обирати ролі та виконавців для вистави.

Показники компетенції дитини:

- має уявлення про особливості образотворчого мистецтва як мистецтва візуального, розуміє його відмінності від інших видів. Знає основні види образотворчого мистецтва: живопис, графіка, скульптура, архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво, їхні основні спільні та відмінні риси;
- визначає основні жанри образотворчого мистецтва: пейзаж, портрет, натюрморт, побутовий жанр;
- має уявлення про театр як вираження життєвих ситуацій в акторській грі, виявляє себе емоційним та естетично чутливим глядачем;
- співпереживає персонажам, розуміє зміст дійства, вистави, усвідомлює колективний характер дієтворення;
- розуміє лінію, колір, композицію, ритм як вираження настрою та стану художнього твору; вміє давати їм емоційно-образну характеристику; виражає свої почуття колористичною гамою, композиційним рішенням, ритмічною послідовністю, формотворенням;
- розуміє театральний образ як живу акторську дію з використанням засобів мовлення, міміки, жестів, рухів, музики, танцю співу для передачі образу, ідентифікує почуття і вчинки персонажів з власними;
- знає характерні особливості, специфіку, засоби художньої виразності різних видів образотворчої діяльності: малювання, ліплення, аплікації, роботи з природним матеріалом. Володіє технічними прийомами та

методами роботи, спираючись на знання особливостей, виразності матеріалу, техніки;

- виявляє особистісну позицію в процесі перевтілення у сценічний образ, запам'ятовує сюжетну послідовність, своєчасно включається у дію. Володіє навичками зображення позитивного та негативного образів персонажів; використовує музично-пластично-пісенний досвід в театралізації різних літературних жанрів;
- одержує задоволення від процесу та результату творення. Застосовує набутий творчий досвід в ігрових, побутових, святкових умовах життя. Вміє виявляти ініціативу, естетичне ставлення, власну пошукову зацікавленість під час образотворення. Прагне самобутністю, оригінальністю, неповторністю привернути увагу до результатів власної образотворчої діяльності;
- здатна театралізувати творчу сюжетно-рольову гру; вигадує казку і засоби для її театральної реалізації, обирає самовираження в діях під музику.

Образотворче мистецтво

Створення фонду “Хочу”

Діти продовжують знайомитися з різними видами і жанрами мистецтва, уявлення про які в них розширюються.

Графіка

Знайомити: з графікою та її видами (книжкова графіка, станкова, або естамп, плакат), засобами виразності; з виражальними засобами книжкової графіки, а також формувати прості уявлення про засоби художньої виразності.

Учити: розуміти, що призначення ілюстрації супроводжує літературний текст; розуміти специфіку праці художника-ілюстратора книги; розуміти, що художник, створюючи ілюстрацію, враховує жанр літературного твору (казка це чи гумористичний твір, чи потішка).

Живопис

Розширювати та закріплювати знання дітей про жанри живопису: натюрморт, пейзаж, портрет, побутовий жанр. Формувати інтерес та емоційне ставлення до творів мистецтва. Учити на елементарному рівні аналізувати твір мовою мистецтва, визначати його емоційний настрій, характеризувати засоби художньої виразності, розуміти художні образи,

створювати їх у власних роботах; передавати той самий художній образ різними засобами мистецтва.

Знайомити з різними видами натюрморту і пейзажу за змістом і засобом виразності; з портретом та його видами (автопортрет, дитячий портрет, сімейний, історичний); типами портретів (погрудний, поясний, поколінний, на весь зріст тощо). Знати, що потрібно уважно розглядати обличчя, міміку, руки, позу портретуючого, щоб зрозуміти внутрішній стан, настрій людини, його соціальну характеристику.

Скульптура

Знати скульптуру малих форм. Знайомити з монументальною, декоративною, станковою скульптурою, об'ємною і рельєфною. Продовжувати знайомити зі специфікою цього виду мистецтва, його призначенням, засобами виразності, особливостями праці скульптора; вчитися використовувати одержані знання в особистій творчій діяльності.

Архітектура

Знайомити: з архітектурою як одним із видів образотворчого мистецтва, як мистецтвом створення споруд, а також комплексами, які необхідні людям для життя та діяльності; різними видами архітектури (промислова, суспільна, житлові приміщення; спорудження мостів, оформлення майданів, набережних, пам'ятників); з функціями архітектури: (доцільність, міцність, краса).

Учити розрізняти за зовнішнім виглядом різні об'єкти світової архітектури (храми, замки, житлові будинки тощо) різних країн.

Знайомити з архітектурою Києва, свого міста та міст України.

Декоративно-ужиткове мистецтво

Продовжувати знайомити з різними творами як українського народу, так і російського, білоруського. Учити розуміти призначення і особливості цього мистецтва, відмічати його зв'язок з народним побутом, природою, культурою, традиціями і звичаями.

Рекомендовані твори мистецтва

Види ужиткового мистецтва, його об'єкти, образи і декор стають більш різноманітними. Це іграшки з глини (опішнянська, косівська, димківська, філімонівська); дерева (яворівська, петриківська, богородська,

вологодська); авторські іграшки (Ольги Шиян, Омеляна Залізняка), іграшки з сиру, природного матеріалу. Глибоко знайомляться з петриківськими виробами та його розписом. Знайомляться з ткацтвом, ковроткацтвом України, Росії, Білорусі, Молдови, плетінням, аплікацією, орігамі, чеканкою.

Створення фонду “Можу”

Може: сприймати лінію, колір, композицію, ритм як вираження настрою та стану художнього твору; давати їм емоційно-образну характеристику; виражати свої почуття колористичною гамою, композиційним рішенням, ритмічною послідовністю, формотворенням.

Знає: із якого матеріалу роблять народну іграшку, розуміє виразні засоби (уміє розповісти про форму, пропорції, додаткових деталях, які роблять іграшку красивою, привабливою); різновидності скульптури (монументальна, станкова, малих форм). впізнає скульптури на фотографіях, слайдах. Уміє розглядати скульптуру, звертати увагу на виразні засоби.

Розглядає фотографічні ілюстрації, які відображають різні споруди, вчиться сама будувати споруди, мости, вулиці міста, побутові споруди, використовуючи одержані знання в малюванні, аплікації. Знає та називає деякі види архітектурних споруд. Розуміє, що побудові любого архітектурного об'єкта передують задум, створений план, вибір матеріалу. Використовує всі доступні засоби образотворчого мистецтва, створює зразки архітектурних споруд, приймає участь у створенні колективних споруд.

Малювання

Створення фонду “Хочу”

Формувати уявлення дітей про особливості образотворчого мистецтва. Учити розуміти його відмінності від інших видів.

Розвивати вміння визначити жанри живопису, характерні особливості, засоби художньої виразності.

Формувати у дітей особистісну позицію як під час сприймання творів зображувального мистецтва, так і в процесі творчості.

Розвивати у дітей спостережливість, уміння бачити характерні просторові та естетичні ознаки об'єктів в довкіллі, порівнювати їх.

Учити дітей самостійно вирішувати у малюванні композиційно-просторові завдання у зображенні структури об'єктів, розвитку дії, деталізації.

Відповідно до задуму навчити створювати художні роботи сюжетного, декоративного малювання, використовуючи знайому техніку, засоби та прийоми зображення.

Розвивати здібності в художній діяльності (почуття кольору, форми, композиції) й особистісне світосприймання, творчу спрямованість.

Створення фонду “Можу”

Може: зацікавлено, естетично сприймати художні образи у різних видах образотворчого мистецтва. Знає особливості, специфіку, засоби художньої виразності різних жанрів живопису.

Уміє на елементарному рівні аналізувати твір зображувального мистецтва, дає йому емоційно-образну характеристику.

Здатна до малювання просторових відношень об'єктів, визначає їхні естетичні ознаки.

Використовує багатопланові просторові взаємовідношення об'єктів у композиції за власним задумом зображення.

Володіє комплексом технічних навичок і вмінь. Здатна мотивувати самостійний вибір матеріалу.

Уміє виявляти ініціативу, власну пошукову зацікавленість під час образотворення.

Показники компетенції дитини:

- розрізняє жанри живопису, виражальні засоби художнього зображення;
- сприймає, емоційно реагує на художній образ втворах зображувального мистецтва;
- знаходить різноманітні композиційні рішення, виділяє головне в малюнку;
- створює живописні композиції, передає особливості художніх образів героїв, деталей їхнього одягу, аксесуарів, предметів побуту в залежності від сюжету та зміни конструктивного простору;

- має уявлення про особливості образотворчого мистецтва, знає його види;
- самостійно добирає способи зображення, використовує виразні засоби, прийоми сюжетного та декоративного малювання;
- створює художній образ, інтегруючи різні способи зображення для передачі окремих характеристик об'єкта.

Ліплення

Створення фонду “Хочу”

Учити дітей створювати художній образ засобами виразності пластичного матеріалу, передавати форму, характерну будову, рух.

Навчати користуватися різними способами і прийомами ліплення, використовувати природний матеріал для передачі виразності, особливостей образу.

Учити планувати, обдумувати задум, мотивувати вибір матеріалу при ліпленні сюжетних і декоративних робіт.

Розвивати у дітей почуття композиції під час створення індивідуальних і колективних робіт.

Розвивати творчі здібності у процесі створення образу, самостійно добирати і застосовувати набуті вміння у ліпленні для відбиття своїх вражень.

Створення фонду “Можу”

Уміє: передавати образ у ліпленні (враховує пропорції частин, показ руху); визначати і планувати етапи роботи над реалізацією задуму, самостійно добирати матеріал.

Володіє різними способами і прийомами ліплення, передає виразність образу.

Може: ліпити і поєднувати у невеличкі скульптурні групи декілька фігурок; створювати образи за мотивами казок, свят, народних іграшок; добирати і застосовувати набуті вміння.

Показники компетенції дитини:

- створює образ у ліпленні, передає характерні особливості тварин, людей, надає фігуркам виразності;
- володіє технічними способами і прийомами ліплення предмета, образу. Використовує природний і допоміжний матеріал;
- планує свою діяльність під час виконання сюжетних і декоративних робіт;
- знаходить композиційні рішення в індивідуальних і колективних роботах;
- створює образи, скульптурні групи за власним задумом.

Аплікація

Створення фонду “Хочу”

Формувати вміння орієнтуватися у видах матеріалів, їхніх особливостях під час добору до аплікаційної роботи.

Учити дітей виконувати предметну та сюжетну аплікацію, користуватися різними способами силуетного, симетричного, ажурного вирізання, обривання паперу. Навчати способам прикріплення матеріалу на фон.

Розвивати вміння складати симетричні, ритмічні декоративно-орнаментовані композиції, розвивати почуття кольору.

Учити виконувати індивідуальні і колективні композиції, розвивати творчість.

Учити планувати свої дії на кожному етапі роботи, економно і бережливо використовувати матеріал.

Створення фонду “Можу”

Уміє: добирати необхідний матеріал для аплікаційної роботи; складати орнамент, симетрично розташовувати елементи узору, добирати колір; відбивати композиційну аплікацію, виділяти головне; застосовувати різні способи вирізання та прикріплення матеріалу.

Може: виконувати індивідуальні та колективні композиції, прикрашати ними групову кімнату, залу до свята тощо; планувати свої дії у роботі, акуратно і бережливо використовувати матеріал.

Показники компетенції дитини:

- створює образ предметів, художній образ із різних матеріалів;
- уміє виконувати предметну і сюжетну аплікаційну роботу, володіє способами вирізання та прикріплення;
- складає декоративно-орнаментовані композиції на різних площинах за формою, фактурою, кольором, використовує природний матеріал;
- бере участь у колективній роботі. Використовує свою аплікацію чи роботу в оформленні стін творчості, прикрашає групову кімнату до свят, вечорів розваг тощо;
- послідовно виконує етапи роботи, економно використовує матеріал.